

FRI-2B.308-1-L-07

PUNISHMENTS IMPOSED FOR HOOLIGANISM IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Ivaylo Ivanov, PhD student

Department of Criminal Law Sciences and Security,

Law Faculty

“Angel Kanchev” University of Ruse

Tel.: +359876668805

E-mail: imivanov@uni-ruse.bg

***Abstract:** The present work is an ambitious task to investigate the punishments imposed for hooliganism in Bulgaria. The study, however, is not limited to the punishments imposed for a hooligan crime, but also traces and analyses the punishments to be imposed on the perpetrators of administrative offenses and anti-social acts that have committed hooliganism in accordance with the Decree on the Combating of Small Hooliganism and the Law for Protection of Public order in conducting sports events.*

***Keywords:** punishments, hooliganism, crime, administrative violation, anti-social act.*

Наказания за хулиганство по чл. 325 от Наказателния кодекс (НК)

Престъплението хулиганство намира своето систематично място в глава X от НК - „Престъпления против реда и общественото спокойствие“. В теорията (а много често и в медийното пространство) се твърди, че то е едно от най-често извършваните престъпления против реда и общественото спокойствие. По данни на Националния статистически институт (НСИ) за 2017 г., повдигнатите обвинения за престъпления против реда и общественото спокойствие са общо 640, а от тях 442 са за престъплението хулиганство по чл. 325 от НК. Тези данни показват, че наистина то е най-често извършваното престъпление от тази глава на НК – в процентно отношение, това са почти 70% от всички престъпления против реда и общественото спокойствие. Анализът на статистическите данни за предходни години, също показва, че е най-голям дялът на престъплението хулиганство, в сравнение с останалите престъпления против реда и общественото спокойствие. През 2017 г. за най-много хулигански прояви са повдигнати обвинения в големите области като София (столица) – 80, Пловдив – 69, а най-малко в малките области като Силистра – 2, Смолян – 7, Видин – 6.

Основният състав на престъплението хулиганство по чл. 325, ал. 1 от НК гласи: „Който извърши непристойни действия, грубо нарушаващи обществения ред и изразяващи явно неуважение към обществото, се наказва за хулиганство с лишаване от свобода до две години или с пробация, както и с обществено порицание“. Видно от цитираната разпоредба, законодателят предвижда за извършено хулиганство усложнена санкция. Алтернативно е посочил основните наказания – лишаване от свобода или пробация – за да предложи на съда и да гарантира избор на такова наказание от него, което да отговаря на тежестта на извършеното престъпление, на личността на деца и за да послужи пълноценно за постигане на целите по чл. 36 от НК, а именно частната и генерална превенция. Освен това, съдът трябва да наложи и обществено порицание на извършителите на този вид престъпления, т.е. наред с лишаването от свобода или пробацията, кумулативно се налага и обществено порицание. Тук е редно да се акцентира на този вид наказание. Обществено порицание е наказание, което се състои в публично порицаване на виновния, което се обявява пред съответния колектив, чрез печата или по друг подходящ начин, съобразно с указаното в присъдата. Остава неясно обаче, защо наред с наказанието лишаване от свобода или пробация, е предвидено и обществено порицание (като кумулативна санкция) за

извършителите на престъплението хулиганство, въпреки че е добре известно, че за хулиганството е необходим специален субективен признак – хулиганският мотив. Той се заключава в „явно неуважение към обществото” от страна на дееца и е налице, когато със своите хулигански действия деецът показва, че не се смята за обвързан от съществуващите социални норми на поведение – стои над тези норми и се отнася пренебрежително към тях. Как тогава, с този вид наказание, дори и в съвкупност с основното наложено (лишаване от свобода или пробация) наказание, ще се постигнат целите на наказанието, предвидени в чл. 36 от НК. Каква е ролята на общественото порицание в съвкупността с лишаване от свобода или пробация, за да се поправи и превъзпита осъдения за хулиганство към спазване на законите и добрите нрави при условие, че извършителят на това престъпление, счита себе си за необвързан със социалните норми на поведение, стои над тях и се отнася пренебрежително към тях. Нещо повече – хулиганството се свързва с открита демонстрация на незачитане на цялостно установения ред. Друга немаловажна причина за отпадане на наказанието общественото порицание за извършено престъпление по чл. 325, ал. 1 НК е ангажирането на държавни, общински или обществени институции, на които е възложено изпълнението на тази част от присъдата, касаеща общественото порицание чрез публикуването и обявяването ѝ в сайтове, печатни или електронни издания и т.н. според указаното в присъдата. Безсмислено е да се ангажират други институции с наказание, което е лишено от своята функционалност предвид горепосочените аргументи. В този смисъл, необходимо е да се преосмисли съществуването на общественото порицание като вид наказание, което да се налага за извършено хулиганство по чл. 325, ал. 1 от НК³⁰³. При квалифицираните състави на престъплението хулиганство (чл. 325, ал. 2-5) се предвижда различно по размер наказание лишаване от свобода (основателно завишено и съобразено с обществената опасност и/или укоримост на престъплението в сравнение с основния му състав), а когато деянието е извършено при управляване на моторно превозно средство е предвидена и кумулативната санкция лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност.

За настоящото изследване са използвани данни от НСИ, който събира и обобщава информацията от всички съдилища, съставляваща емпирична информация за наказаната престъпност в страната. Изследваният период е четиригодишен 2014 – 2017 г. Като период за сравнение е използван периодът 2010 – 2013 г.

През 2017 г. за престъпление по чл. 325 от НК са образувани и предадени на съд общо 442 наказателни дела (което съставлява 1,28% от всички извършени престъпления, предадени на съд за тази година – 34 535). От тези дела 256 са завършили с ефективно осъждане, условно осъждане – 162, оправдаване – 20 и 1 дело е прекратено. Сходни са данните (с незначителни колебания) и за останалите години от изследвания период. През 2010 г. обаче, както и при целия период за сравнение, се наблюдават значително по-високи данни на абсолютните стойности – предадени на съд за престъпление по чл. 325 от НК общо 763, от тях 525 са завършили с ефективно осъждане, 198 с условно осъждане, 38 с оправдаване и две дела са прекратени.

Таблица 1. Престъпления по чл. 325 от НК, делата по които са свършени с:

³⁰³ В теорията е застъпено виждане за отпадане изобщо на общественото порицание като вид наказание. То е аргументирано със специфики на неговото съдържание и почти нулевата му ефективност в съвременните условия – вж. Антонов, С. Юридическата санкция, Научни трудове на Русенския университет, том 54, серия 7, 2015, с. 134; и Антонов, С. Развитие на наказанията без лишаване от свобода, Сб. Доклади от научна конференция на тема: „Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство”, С., 2018, 322-323.

година	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Общо	442	432	392	440	490	558	598	763
Ефективно осъждане	259	281	250	267	284	349	365	525
Условно осъждане	162	133	133	140	129	178	199	198
Оправдаване	20	16	9	10	32	29	33	38
Прекратяване	1	1	0	0	0	2	0	2
Освоб. от наказание	0	1	0	23	45	0	1	0

Видно от представената таблица, през 2010 г. е пикът на предадените на съд и осъдени лица за хулиганство по чл. 325 от НК. През 2017 г. приключили с ефективно осъждане за тези престъпления са 256, а през 2010 г., те са били 525. Това означава, че през 2010 г. делата, приключени с ефективно осъждане за престъпления по чл. 325 от НК са с 50 % повече от 2017 г. Освен това, общо предадените на съд за хулиганство през 2010 г. са 763, а през 2017 г. те са 442. Тези данни показват, че към настоящия момент в страната се повдигат обвинения и се осъждат за хулиганство по НК, много по-малко лица в сравнение с 2010 г. Какво означава това? Хипотезите са следните:

1. Престъплението хулиганство се извършва по-рядко и по-рядко се образуват дела за наказването на извършителите на хулиганство;

2. Данни за регистрираните престъпления липсват в това изследване и е напълно логично, регистрираните престъпления по чл. 325 НК да са повече от предадените на съд и осъдени, предвид заливащата ни информация за агресия и насилие, за деяния, изпълващи обективните и субективни признаци на съставите на престъплението хулиганство;

3. Развитието на обществените отношения у нас е наложило да се търси отговорност и за по-леки прояви форми на хулиганството. През декември 1963 г. в България е приет Указ № 904 за борба с дребното хулиганство (УБДХ)³⁰⁴. В този смисъл, част от деянията, които са хулигански прояви по своята същност, могат да бъдат определени като административни нарушения по този указ.

Нашето разбиране е, че хулиганските прояви не са намалели, а напротив – увеличават се. Разгледаните данни са само за наказаната престъпност и само за престъплението хулиганство, което е част от това негативно социално явление наречено с общото събирателно име „хулиганство“. Освен посочения УБДХ и НК в страната ни, за регулиране на обществените отношения във връзка с ограничаване на хулиганските прояви и хулиганщината изобщо, през 2004 г. е приет Закон за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия (ЗООРПСМ). Цялото това многообразие от нормативни актове, насочени към овладяване на хулиганските прояви, говори за проблем, който може да бъде с различна обществена опасност.

През 2017 г. българските съдилища са наложили общо 355 наказания за престъпления по чл. 325 от НК. Чрез фиг. 1 е представено графичното изображение на тези наказания.

Ако трябва да се обобщят абсолютните числа, то такова обобщение може да бъде следното: общо 194 наложени наказания лишаване от свобода с различен срок (121 от тях до 6 месеца, 50 – от 6 месеца до 1 година, 23 - от 1 до 3 години), 150 наказания пробация, глоба – 5 и 6 наказания са категоризирани като други.

³⁰⁴ Той ще бъде разгледан в следващата точка на настоящия доклад.

Фиг. 1. Графично изображение на наложените наказания за извършено хулиганство

Прави впечатление, че от предвидените в закона наказания за хулиганство, най-често налаганото си остава лишаването от свобода. Тази констатация е донякъде заблуждаваща, тъй като единствено по основния състав на престъплението по чл. 325, ал. 1 от НК се предвижда алтернатива при избора на съда, какво по вид основно наказание да наложи – дали то да бъде лишаване от свобода или пробация. В квалифицираните състави на престъплението хулиганство няма предвидена алтернатива на наказанието лишаване от свобода. Виждането ни е, че биха могли да се използват големите възможности на наказанието пробация за това престъпление, избягвайки негативите на лишаването от свобода. За целта би могло да се добави като алтернатива на наказанието лишаване от свобода, наказание пробация и за някои от квалифицираните състави на хулиганството, като например хулиганство при управление на моторно превозно средство (чл. 325, ал. 3, пр.1 от НК). По този начин съдът ще има възможност за избор на наказание, което да съответства на престъплението, на личността на дееца, което да послужи за пълноценното постигане на целите на частната и генерална превенция. Известно е, че българската система от наказания се гради върху два принципа: за разнообразие и за избягване на жестокостта³⁰⁵. Това конкретно предложение цели да не се допусне налагането на наказание, което би влязло в противоречие с идеята на Чезаре Бекария за избягване на излишната наказателна репресия.

Наказания за хулиганство по Указ № 904 от 28.12.1963 г. за борба с дребното хулиганство

По подобие на съветското законодателство (предвиждащо със специални укази отговорност по административен ред) за хулиганските прояви с по-ниска степен на обществена опасност, през 1963 г. в България е приет УБДХ. В неговия чл. 1, ал. 2 се съдържа легална дефиниция на дребното хулиганство. Според него дребното хулиганство е непристойна проява, изразяваща се в употреба на ругатни, псувни или други неприлични изрази на публично място пред повече хора, в оскърбително отношение и държане към гражданите, органите на властта или обществеността, или в скарване, сбиване или други подобни действия, с които се нарушава обществения ред и спокойствие, но поради своята по-ниска степен на обществена опасност не представлява престъпление по чл. 325 от НК. Тази дефиниция определя дребното хулиганство като административно нарушение с наказателен характер по смисъла на Европейската конвенция за международна валидност на наказателни присъди и с оглед строгостта на една от санкциите, предвидени в чл. 1, ал. 1 от УБДХ, която е задържане до 15 денонощия в структурно звено на Министерството на вътрешните работи. Втората санкция, която е предвидена, е глоба от 100 до 500 лв.

³⁰⁵ Гиргинов А. Наказателно право на Република България. Обща част, С. 2009, с. 275.

Въпреки че доста често в повседневното съзнание на хората наказанието задържане в структурно звено на МВР (налагано за дребно хулиганство) се отъждествява с наказанието лишаване от свобода (налагано за извършено престъпление хулиганство по чл. 325 НК), съществуват съществени различия между двата вида наказания:

1. Задържането в структурно звено на МВР е административно наказание, налагано за извършено административно нарушение по УБДХ, а наказанието лишаване от свобода се налага за извършено престъпление хулиганство по смисъла на чл. 325 от НК;

2. Наказанието лишаване от свобода се търпи в пенитенциарно заведение, което за пълнолетните осъдени е затвор или общежитие към него, а за непълнолетните – поправителен дом, докато административното наказание задържане в структурно звено на МВР – в съответно поделение на МВР;

3. Съществени са различията в сроковете на двата вида наказания – „задържането“ по УБДХ е до 15 денонощия, докато за престъплението хулиганство се предвижда лишаване от свобода до две години по основния състав на престъплението, за квалифицираните случаи до три или пет години, а при опасен рецидив от една до шест години;

4. Наложено наказание задържане в структурно звено на МВР не се счита за осъждане и не се вписва в бюрата за съдимост, докато наказанието лишаване от свобода е наказание, предвидено в НК и като такова, заедно с наказателната отговорност, съдимостта е наказателноправна последица на всяко престъпление, включително и престъпленията по чл. 325 от НК, т.е. осъденият по чл. 325 от НК се счита за осъден и се вписва в бюрата за съдимост. А съдимостта от своя страна обосновава определени ограничения и тежести в правното положение на осъдения.

От данните за констатирани прояви на дребно хулиганство по УБДХ става ясно, че броят на предадените на районните съдилища за тези прояви се е увеличил³⁰⁶ и тенденцията за това административно нарушение не е благоприятна.

Наказанията за противообществената проява „спортно хулиганство“ по смисъла на ЗООРПСМ

Наказанията, които са предвидени за противообществената проява „спортно хулиганство“ по смисъла на ЗООРПСМ, са задържане в териториална структура на МВР, глоба и безвъзмезден труд в полза на обществото.

1. Задържане в териториална структура на МВР – такова наказание, както стана ясно, е предвидено и за дребно хулиганство по УБДХ. Различие съществува само в срока, който за противообществена проява по ЗООРПСМ е до 25 денонощия;

2. Глобата се изразява в създаване на (различно по размер в зависимост от тежестта на противообществената проява) парично задължение в полза на държавата;

3. Безвъзмезден труд в полза на обществото – представлява полагане на труд без възнаграждение в обществен интерес. Срокът и на това наказание може да бъде различен, в зависимост от тежестта на проявата, и се измерва в часове.

Редно е да се отбележи, че се отнемат в полза на държавата вещите, принадлежащи на нарушителя, които са послужили за извършване на противообществената проява, както и вещите, чието притежаване е забранено. ЗООРПСМ предвижда и две принудителни административни мерки, едната от които е пряко насочена към извършителите на спортно хулиганство – забрана за посещение на спортни мероприятия в страната и в чужбина. Най-същественият недостатък на ЗООРПСМ беше едноинстанционността на съдебното производство. През 2018 г., чл. 34 на закона беше изменен и се предвиди възможност за

³⁰⁶ Мариновски, К. Дейност на органите на полицията по противодействие на хулиганството, С.: МВР, 2006, с. 25.

обжалване или протест на решението на районния съдия (пред тричленен състав на окръжен съд), с което е постановено налагане на наказание и принудителна административна мярка за нарушителя или той е бил оправдан. Наложено наказание по ЗООРПСМ не се счита за осъждане и не се вписва в бюрата за съдимост.

ИЗВОДИ

1. Широка е разпространеността и различните проявни форми на хулиганството, което изисква незабавни превантивни мерки за ограничаването на хулиганството като престъпление и отрицателно социално явление;

2. Необходимо е да се преосмисли съществуването на общественото порицание като вид наказание, което се налага за извършено хулиганство по чл. 325, ал. 1 от НК;

3. Възможно е да се предвиди наказание пробация, като алтернатива на наказанието лишаване от свобода за престъпление по чл. 325, ал. 3, пр. 1 от НК, като по този начин съдът ще има възможност за избор на наказание, което да съответства на престъплението, на личността на дееца, и което ще послужи за пълноценното постигане на целите на наказанието, като ще се избегне излишната наказателна репресия;

4. Превантивната дейност за ограничаването на проблема хулиганство трябва да бъде насочена не само към неустойчивите личности, но и към устойчивите³⁰⁷, тъй като доста често хулиганските прояви са извършвани от ситуационно-случаен тип извършители в резултат на влияние на външни обстоятелства.

REFERENCES

Antonov, S. (2018) Razvitie na nakazaniyata bez lishavane ot svoboda – Vav: Sbornik s dokladi ot nauchna konferentsia “Savremeni predizvikelstva pred nakazatelnoto zakonodatelstvo, Sofia.

Antonov, S. (2015) Yuridicheskata sanktsia, Vav: Nauchni trudove na Rusenski universitet, tom 54, seria 7.

Antonov, S. (2018). Razgranichenie na prevantivnata deynost ot prevantivnata funktsia na nakazatelната otgovornost. Ruse: Izdatelstvo “Mediateh” – Vav: Sbornik s dokladi ot Konferentsia “Rolyata na kriminologiyata i srodnite i nauki v protivodeystviето na prestapnostta” – Rusenski universitet “Angel Kanchev”, Yuridicheski fakultet.

Aydarov, Y. (2010). Kriminologia. Sofia: Izdatelstvo “Siela”.

Bekaria, Ch. (1993). Za prestapleniyata i nakazaniyata. Varna.

Girginov, A. (2009). Nakazatelno parvo na Republika Bulgaria. Obshta chast. Sofia: Izdatelstvo “Sofi-R”.

Stankov, B. (2008). Kriminologia. Teoretichni osnovi. Varna: Izdatelstvo “Varnenski svoboden universitet”.

Stankov, B. (2007). Kriminologia. Vidove prestapnost. Varna: Izdatelstvo “Varnenski svoboden universitet”.

Shopova, P. (2015). Osnovi na prilozhnata kriminologia. Pleven: Izdatelstvo “Mediateh”.
<http://www.nsi.bg/>.

³⁰⁷ Антонов, С. Разграничение на превантивната дейност от превантивната функция на наказателната отговорност, Сб. Доклади от научно-приложна конференция „Ролята на криминологията и сродните ѝ науки в противодействието на престъпността“, Русе, 2018, 28-35.